

УДК 373.5.016:811.161.3

СТРУКТУРНА-КАМПАЗИЦЫЙНАЯ АРГАНІЗАЦЫЯ ВУЧЭБНАГА ТЭКСТУ

Л. С. Васюковіч

кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава, г. Віцебск, РБ

Вучэбны тэкст характарызуецца не толькі ўстойлівым прадметным зместам, але і спецыфічнай структура-кампазіцыйнай цэласнасцю, увасобленай у такіх тэкставых катэгорыях, як завершанасць, падзельнасць, звязнасць. Сэнсава-структурнымі сродкамі, якія прагназуюць змест лінгвістычнай інфармацыі, выступаюць: назва, пачатак, заключная частка, апорныя тэрміны, прагматычныя кампаненты тэксту. Прагматычныя кампаненты накіраваны на арганізацыю дыялога з чытачом. Маўленчае афармленне структура-кампазіцыйных частак вучэбнага тэксту, абумоўленае асаблівасцямі дыдактычных задач, скіраваных на сістэмна-навуковы, рацыянальны выклад матэрыялу.

Уводзіны

У сучаснай моўнай адукацыі тэкст займае ключавое месца, што вызначаецца яго семіятычнымі і камунікатыўнымі ўласцівасцямі. Замацаванне прыярытэтных пазіцый адзінкі ў адукацыйнай сферы актуалізуе даследаванні, прысвечаныя выяўленню лінгваметадычнага статусу і структура-кампазіцыйнай арганізацыі тэксту як асноўнага аб'екта і інструмента камунікатыўна-дзейнаснага навучання мове. Вучэбны тэкст школьнага падручніка па мове характарызуецца не толькі наборам устойлівых зместавых кампанентаў, але і спецыфічнай структура-кампазіцыйнай цэласнасцю, выразна ўвасобленай у такіх тэкставых катэгорыях, як завершанасць, падзельнасць, інтэгратыўнасць [1].

Асноўная частка

Разгледзім *завершанасць* як уласцівасць вучэбнага тэксту. Як вядома, абавязковым кампанентам вучэбнага тэксту выступае яго назва, што валодае “здольнасцю, сілай абмяжоўваць тэкст і надзяляць яго завершанасцю” [1, с. 134]. Так, верхняя мяжа вучэбнага тэксту маркіруецца назвай параграфа (напрыклад, “Тэкст”), падзагалоўкам (“Тэкст як адзінка мовы і маўлення”) або своеасаблівым дыдактычным уступам, аформленым маўленчымі формуламі “звернемся да тэмы”, “параўнаем”, “выдзелім падабенства і адрозненне”, “прывядзём класіфікацыю”, “нагадаем, што” [2, 3]. Пры гэтым назва вучэбнага тэксту ўстанаўлівае, працэсуе своеасаблівых межы інфармацыі, “з’яўляецца сігналам, што скіроўвае ўвагу чытача на праспектыўную лінію думкі” [1, с. 134].

Назва, апроч функцыі абмежавання тэксту, утрымлівае наступную інфармацыю аб прадмеце маўлення:

а) маркіруе *тып тэксту* з дапамогай прадметна-маўленчых слоў: “Паняцце літаратурнай нормы”, “Маўленне як працэс маўленчых зносін”, “Вуснае і пісьмовае маўленне”, “Адрозненне складанага сказа ад простага”;

б) называе аб’ект або аб’екты-характарыстыкі. Пры гэтым злучнік і падкрэслівае раўназначнасць, раўнацэннасць моўных аб’ектаў: “Прыслоўе як часціна

мовы”, “Разгорнутасць як прымета тэксту”, “Раздзяляльны мяккі знак і апостраф”, “Асаблівасці пабудовы сказаў з аднароднымі і адасобленымі членамі”.

Назвы могуць змяшчаць канкрэтызаваную інфармацыю, тыповую для тэксту пэўнай структуры:

а) прыводзіць аснову для параўнання: “Асноўныя віды складаных сказаў”, “Лексіка-граматычныя разрады назоўнікаў”, “Віды сказаў паводле мэты выказвання”;

б) абазначаць канкрэтнае дзеянне, аперацыю, якая выконваецца, праводзіцца з аб’ектам (“Парадак фанетычнага разбору слова”, “Парадак марфалагічнага разбору прыметніка”) або імпліцытна ўказвае на функцыянаванне аб’екта (“Слова ў тэксце”, “Словазлучэнне і сказ у тэксце”);

в) называць канкрэтныя працэсы, з’явы: “Змены ў лексіцы і марфалогіі як вынік развіцця беларускай мовы”, “Пераход слоў з адной часціны мовы ў другую”.

Некаторыя назвы адназначна маркіруюць тып тэксту і дастаткова дакладна прагназуюць змест інфармацыі, якую ўтрымлівае тэкст: “Назоўнік як часціна мовы”, “Неазначальная форма дзеяслова”, “Разрады займеннікаў паводле значэння”. Іншыя назвы па-за кантэкстам імпліцытна ўтрымліваюць патэнцыяльную мнагазначнасць інфармацыі. У такім выпадку яны могуць служыць асновай магчымага прагназавання, што дазваляе прадбачыць, прадказваць некалькі асноўных сэнсавых вектараў. Напрыклад, назва тэкстаў “Словазлучэнне”, “Сінтаксічная сінаніміка”, “Складаназлучаныя сказы” ў роўнай меры могуць утрымліваць інфармацыю як пра структурныя тыпы, будову названых адзінак, так і звесткі пра стылістычныя магчымасці, функцыі заяўленых з’яў.

Сродкамі, якія адназначна прагназуюць змест інфармацыі, дазваляюць канкрэтызаваць пэўную сэнсавую гіпотэзу, выступаюць пачатак тэксту і выкарыстання апорныя тэрміны: “Тэкст як адзінка мовы і маўлення”, “Сэнсавая цэласнасць і тэматычнае адзінства тэксту”, “Разгорнутасць як прымета тэксту”. Некаторыя назвы вучэбных тэкстаў маюць комплексны характар, што ўказвае на раўнапраўнасць камунікатыўных устаноў: “Словазлучэнне. Асноўныя віды словазлучэння”. Найбольшымі патэнцыяльна-сэнсавымі магчымасцямі валодае ў гэтым плане тып тэксту “Паняцце пра аб’ект”.

Пачатак тэксту ў пераважнай большасці ўтрымлівае прадметную інфармацыю. Пры гэтым тэкст адразу пачынаецца са зместава абумоўленых, абавязковых або факультатыўных кампанентаў. Напрыклад, у тыпе тэксту “Параўнанне аб’ектаў” пачатак можа ўключаць: называнне аб’ектаў і аснову для параўнання, наяўнасць агульных і/або адрозных уласцівасцей.

Сярод факультатыўных у якасці пачатку выкарыстоўваюцца фактуальна-зместавыя і прагматычныя кампаненты. Сярод фактуальна-зместавых кампанентаў частотнасцю вылучаюцца:

а) вытлумачэнне вядучага тэрміна або этымалагічная даведка: слова **склон** узыходзіць да лацінскага *casus* – падзенне; беларуская назва **прыназоўнік** (грэч. *prothesis*) у літаральным перакладзе абазначае ‘перад словам’;

б) спасылка на агульнавядомыя або раней вывучаныя факты, на фоне якіх уводзіцца новая інфармацыя: як вядома, працэс перадачы інфармацыі адбываецца праз асноўныя віды маўленчай дзейнасці: гаварэнне, слуханне, чытанне, пісьмо;

в) актуалізацыя базавых ведаў, рэалізацыя сувязі з папярэднім матэрыялам: яшчэ ў 5 класе вы пазнаёміліся з такімі ўласцівасцямі гукаў, як звонкасць/глухасць, цвёрдасць/мяккасць.

Прагматычныя кампаненты вучэбнага тэксту накіраваны на арганізацыю дыялога з чытачом. Яны ўтрымліваюць аўтарскія заўвагі, вытлумачэнні, арыентаваныя на адэкватнае ўспрыманне новага матэрыялу. Пры гэтым “прагматычная ўстаноўка заключаецца ў стварэнні аптымальных умоў для эфектыўнай перадачы кагнітыўнага зместу, а таксама стымуляцыі пазнавальнай дзейнасці адрасата” [4, с. 2–3]. Прагматычныя кампаненты выконваюць наступныя дыдактычныя задачы:

а) забяспечваюць матывацыю да навучэння новай тэмы праз дэманстрацыю недастатковасці наяўных ведаў: *без ведання фанетыкі немагчыма стварыць алфавіт, удасканаліць правапіс, правесці правільны марфемны разбор слова. Веданне фанетычных правілаў, арфаэпічных нормаў неабходна акцэрам, лектарам, чытальнікам, дыктарам;*

б) актуалізуюць раней засвоенныя веды: *вы ўжо пазнаёміліся...; разгледзім гэтую тэму больш падрабязна...;*

в) апелююць да жыццёвага і лінгвістычнага вопыту вучняў: *кожнаму чалавеку трэба ўмець афармляць дакументы, з якімі даводзіцца сустракацца ў штодзённым жыцці... У плыні маўлення гукі рэдка выступаюць ізалювана, адасоблена...;*

г) утрымліваюць эмацыянальную ацэнку аб'екта, якая выклікае чытацкі інтарэс: *прыгажосць беларускага слова заключаецца ў...; у шматлікіх выслоўях даецца ацэнка выказванням адносна гучання: вось як устрымае народ мілагучную прыгожую мову;*

д) актывізуюць маўленчую дзейнасць вучняў: *давайце паразважаем, дзеля чаго неабходна ведаць фанетычныя правілы;*

е) утрымліваюць інструкцыі, якія пабуджаюць да выканання канкрэтных дзеянняў: *паназіраем за маўленнем розных людзей..., звернемся да вопыту...;*

ё) актуалізуюць нетэрміналагічнае значэнне слова перад вывучэннем новай тэмы: *так, пры дапамозе шыпячых гукаў можна перадаць шум дажджу, шоргат шын на асфальце; пры дапамозе свісцячых гукаў імітуецца свіст ветру, птушак...; плаўныя санорныя гукі ствараюць уражанне лёгкасці, бязважкасці, запаволенасці...;*

Выбар маўленчага афармлення пачатку тэксту залежыць ад ступені ўнутранай дыялагічнасці тэксту, тыпу маўлення і спосабу выкладу лінгвістычнага матэрыялу. Тэксты, пабудаваныя ў камунікатыўнай перспектыве, часта пачынаюцца з прагматычных кампанентаў, якія могуць афармляцца з дапамогай рытарычных пытанняў: *Як чалавек авалодвае мовай? Як адбываецца пазнанне свету?*

Для лагічна арыентаваных тэкстаў, пабудаваных як дэдуктыўнае апісанне, характэрны абзац, што пачынаецца з найбольш значымай інфармацыі (напрыклад, з дэфініцыі). Для тэкстаў тыпу разважання, пабудаваных у індуктыўнай логіцы, характэрная наступная структура: аналіз прыкладаў, каментарый да іх, абагульненне, вывад. Тэкст можа пачынацца асобным абзацам-тэзісам: *думкі і чысціцы могуць афармляцца з дапамогай простых і складаных сказаў.*

Заклучная (падагульняючая) частка ў вучэбным тэксце, як правіла, адсутнічае. Аднак, калі тэкст параграфу будзець як разважанне, канцоўка можа мець форму абагульнення: *“Усе віды маўленчай дзейнасці цесна ўзаемазвязаны...”, “Веданне і дарэчнае выкарыстанне правілаў маўленчага этыкету выяўляе ўзровень агульнай культуры асобы...”, “Такім чынам, парадак слоў у сказе выконвае тры асноўныя функцыі: граматычную, камунікатыўную і стылістычную”.*

Заклучная частка ў яе класічным разуменні сустракаецца значна радзей, чым у тыповым навуковым тэксце, маркіраваным маўленчымі формуламі *такім*

чынам, як бачым, падвядзём вынікі, аналіз матэрыялу дэманструе... У канцавой пазіцыі звычайна размяшчаецца адзін са зместава абумоўленых кампанентаў. У тэкстах тыпу разважання гэта звычайна фармулёўка правіла або дэфініцыя паняцця. Для тэкстаў-апісанняў характэрная фармулёўка сутнасных прымет паняцця, класіфікацыйнай групы, назва састаўной часткі аб'екта і г.д. Для заканчэння тэксту могуць выкарыстоўвацца і факультатыўныя кампаненты, якія раскрываюць практычнае значэнне выкладзенага матэрыялу: *правільная пастаноўка націску – необходимая ўмова разумення сказанага, выразнасці, вуснага маўлення... Шэраг слоў, агульных для беларускай і рускай моў, адрозніваюцца месцам націску, на што трэба звяртаць асаблівую ўвагу...; увогуле, прытрымліваюцца арфаэпічных правілаў патрэбна з такой жа строгацю, як і арфаграфічных, інакш працэс зносін будзе ўскладненым, узаемаразуменне парушана.*

Структурна-кампазіцыйная арганізацыя вучэбнага тэксту характарызуецца такой тэкставай катэгорыяй, як падзельнасць. Падзел тэксту на логіка-зместавыя кампаненты не заўсёды знаходзіць фармальнае ўвасабленне праз абзац. Некаторыя зместава абумоўленыя кампаненты, асабліва тыя, што займаюць зыходную, пачатковую пазіцыю ў логіка-сэнсавай мадэлі, вылучаюцца тыпізаванасцю формы: указанне на аб'екты параўнання, аснова для параўнання, наяўнасць падабенства і адрозненняў, указанне асновы для класіфікацыі, назвы класіфікацыйных груп і г.д. Падобныя абзацы могуць складацца з аднаго сказа: *Паводле будовы лічэбнікі могуць быць простымі, складанымі і састаўнымі.*

Падобныя абзацы-сказы ўтрымліваюць асноўную інфармацыю. У адносінах да наступнага тэксту яны выконваюць праспектыўную функцыю, паколькі заяўленыя мікратэмы разгортваюцца праз далейшы выклад інфармацыі. Сярэдняя частка тэксту, прадстаўленая ў апісальных тэкстах кампанентамі-характарыстыкамі (сутнасных прымет аб'екта, класіфікацыйных груп, сутнасць падабенства і адрознення), выразна падзяляецца на абзацы паводле логіка-сэнсавага прынцыпу (у выпадках, калі матэрыял параграфу аб'ёмны). У тлумачальных частках тэксту кампаненты зместу (напрыклад, вывад пра падабенства і адрозненне аб'ектаў) маюць тэндэнцыю да інтэграцыі ў межах аднаго абзаца, які мае выразную функцыянальную скіраванасць. Цікава, што такая непадзельнасць, інтэграванасць – і ў выніку – большая працягласць уласціва менавіта ілюстрацыйнаму тэксту. Гэтаму спрыяе і ўдзельная вага лагічных сродкаў для сувязі ў межах абзаца.

Факультатыўныя кампаненты ў вучэбных тэкстах могуць быць выдзелены ў самастойныя абзацы або аб'яднаны з абавязковымі кампанентамі. Прагматычныя кампаненты, рэалізуючы камунікатыўную функцыю тэксту, маюць слабую сувязь са зместавымі кампанентамі, што часцей за ўсё падкрэсліваецца абзацам, чырвоным радком. Зместавыя ўніверсальныя кампаненты могуць афармляцца па-рознаму: вывады, абагульненні, якія суадносяцца з усім тэкстам, а не толькі з яго папярэдняй часткай, выдзяляюцца, як правіла, у самастойным абзацы. Вывады, якія адносяцца да пэўнай характарыстыкі аб'екта, звычайна прымыкаюць да тлумачальнай часткі (напрыклад, аналіз прыкладаў у правіле).

Калі ў аснове тэксту знаходзіцца складаная мадэль, то пачатак новай лагічнай часткі абавязкова сігналізуецца з дапамогай абзаца. Пры гэтым адносная аўтаномнасць частак можа быць падкрэслена падзагалоўкамі або маркіравацца апорнымі, ключавымі словамі з назвы параграфу. Напрыклад, ключавыя словы назвы могуць пачынаць новы абзац: *“Назоўнік як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, асаблівасці словаўтварэння, сінтаксічная роля”.*

Абзац у вучэбных тэкстах, як правіла, выступае як кампазіцыйна-сэнсавая катэгорыя. Большасць абзацаў монатэматычныя, уяўляюць сабой выказванне, што групуецца вакол аднаго суб'екта. Пры гэтым традыцыйны абзац “адпавядае пачатку новай тэмы або новай сэнсава-структурнай частцы” [5, с. 21]. Аднапарадкавыя абзацы ў апісальных тэкстах знаходзяцца ў далучальных адносінах і маюць падобную структуру (“*Паняцце пра аб'ект*”, “*Класіфікацыя аб'ектаў*”). У такім выпадку абзацы-характарыстыкі аказваюцца падпарадкаванымі першаму абзацу, які выконвае праспектыўную функцыю. Апроч абзаца-перыяду для вучэбных тэкстаў частотны такі тып абзаца, які А.А. Вейзе называў абзацам “з пытална-адказавай структурай” [5, с. 49]. Такі абзац будзеца як дэдуктыўнае абагульненне з ключавым сказам і наступнай дэталізацыяй. Распаўсюджаныя абзацы, што разгортваюць два прадметы маўлення, якія характарызуюцца ў розных групах сказаў, размешчаны сіметрычна. Такая структура найбольш адэкватна адлюстроўвае ідэю параўнання аб'ектаў, напрыклад: *У публіцыстычным і мастацкім стылях ужываюцца ўсе тыпы сказаў. Выбар тыпу сказа часта вызначаецца асаблівасцямі ўласнага стылю кожнага пісьменніка. Адно пісьменнікі карыстаюцца пераважна простымі сказами, другія – складанымі. Але і ў публіцыстычным, і ў мастацкім стылях існуе залежнасць выбару простых ці складаных сказаў ад зместу тэкстаў.*

Інтэграванасць частак і сказаў вучэбных тэкстаў фармальна рэалізуецца з дапамогай вядомых сродкаў кагезіі. У апісальных тэкстах пераважаюць такія сродкі, якія спрыяюць стварэнню тэматычнага адзінства, – паўторы і замены з дапамогай займеннікаў, што выступаюць у якасці лексіка-граматычных сродкаў сувязі. Для некаторых тыпаў тэкстаў (“*Класіфікацыя аб'ектаў*”, “*Паняцце пра аб'ект*”) характэрныя: структурны паралелізм абзацаў, дыстантнае размяшчэнне такіх абзацаў у адносінах да першага або да назвы тэксту: напрыклад, дазіраваная падача інфармацыі пра *лексіка-граматычныя разрады назоўніка (канкрэтныя і абстрактныя назоўнікі, агульныя і ўласныя, рэчыўныя, зборныя)*. Падобная інфармацыя аб'ядноўваецца ў адзін тэкст-класіфікацыю, дзякуючы таму, што ў азначэнні кожнага з названых паняццяў паўтараюцца словы *група назоўнікаў*, вынесеныя ў якасці загаловка да ўсяго тэксту.

У тэкстах “*Характарыстыка працэсаў*” назіраецца адзіны часавы план апісання: *Дыялог – гэта простая мова, якая ўяўляе сабой гутарку дзвюх асоб. Кожная рэпліка звычайна запісваецца з чырвонага радка, перад ёй ставіцца працяжнік. Калі дыялог запісваецца ў радок, то словы кожнай рэплікі бяруцца ў двукоссе, і паміж гэтымі рэплікамі ставіцца працяжнік. Калі пасля рэплікі ідуць словы аўтара, то перад наступнай рэплікай працяжнік не ставіцца.*

Асаблівасцю апісальных тэкстаў з'яўляецца шырокае ўжыванне праспектыўнай сувязі, што афармляецца з дапамогай:

1) умоўна інфармацыйных слоў і словазлучэнняў: *наступны, такі, неабходны, шырокі, разнастайны, тыповы, адрозненне/падабенства, асаблівасці, рысы, уласцівасці, групы, класы;*

2) колькасна-іменных словазлучэнняў (*дзе групы, некалькі разрадаў, тры тыпы і інш.*). Апроч гэтага, выкарыстоўваюцца графічныя сродкі кагезіі: нумарацыя, шрыфтавое выдзяленне.

У тэкстах-разважаннях залежнасць сказаў і частак фармальна выражаецца з дапамогай сродкаў лагічнага і кампазіцыйнага характару – функцыянальна-сітаксічнымі сродкамі сувязі. У якасці падобных сродкаў ужываюцца словы, словазлучэнні і сказы, якія выконваюць у тэксце функцыі аб'яднання частак і выяўлен-

ня кампазіцыйнай структуры тэксту. Пры гэтым так званыя скрэпы [5] не маюць інфармацыйнага зместу. Яны выконваюць таксама функцыі абзначэння лагічных адносін паміж часткамі і каменціраваннем тэксту адносна спосабу аналізу інфармацыі, абранага аўтарам.

Скрэпы могуць служыць арыенцірамі ў логіка-сэнсавай структуры адзінкі, маркіруючы структурныя часткі і абзначваючы адносіны паміж імі. Па лагічнай канве выкарыстаных скрэпаў можна меркаваць пра сказы, у якіх сканцэнтраваны асноўны змест (галоўныя аргументы і вывады), а таксама вызначаць ход разважанняў аўтара. Абзацны падзел тэкстаў-разважанняў больш свабодны, чым у тэкстах-апісаннях. Часцей у асобныя абзацы выдзяляюцца вывады, радзей – тэзісы. На аснове аналізу вучэбных тэкстаў выдзелім наступныя функцыянальныя групы скрэпаў, што маюць дыдактычнае прызначэнне:

I. *Увядзенне ў вучэбны тэкст зыходнага тэзіса: напачатку адзначым, значым, што..., дапусцім, што..., сцвердзімся ў тым, што...*

II. *Сувязь аргументаў выражаецца наступным чынам:*

1. *Парадак размяшчэння аргументаў: па-першае, па-другое; у першую чаргу, спачатку, найперш; далей, затым, нарэшце, у заключэнні разгледзім, напрыклад: Культура маўлення – гэта, па-першае, раздзел лінгвістыкі, па-другое, узорнае валоданне мовай у адпаведнасці з агульнапрынятымі нормаў.*

2. *Пераход да новых аргументаў: цяпер прадэманструем, разгледзім, звернемся, прайдзем да, спынімся на, апроч гэтага, звыш таго.*

3. *Увядзенне некаторых дадатковых аргументаў:*

а) *прыкладаў: так, напрыклад, як відаць з прыкладу, прывядзём прыклады, звернемся да прыкладу, у сказе (слове), у прыватнасці; як бачым;*

б) *цытат, спасылка на крыніцы: паводле слоў, паводле меркавання, як адзначаць, як лічыць...*

4. *Супастаўленне аднаго аргумента з другім: з аднаго боку, з другога боку, але, аднак, затое, тым не менш, у адрозненне ад, побач з, таксама, насупраць, у адрозненне ад гэтага.*

III. *Сродкі афармлення вывадаў: такім чынам, з гэтага вынікае, таму, з гэтай прычыны, у выніку, абгульваючы сказанае, у заключэнні адзначым, зробім вывады і г.д.*

Заключэнне

Такім чынам, спецыфіка вучэбнага тэксту школьных падручнікаў, абумоўленая асаблівасцямі дыдактычных мэт і задач, скіраваных на сістэмна-навуковы, рацыянальны выклад матэрыялу, праяўляецца як на зместавым, так і на структурна-кампазіцыйным узроўнях тэкставай арганізацыі. Метадычная каштоўнасць разгледжаных сродкаў структурна-кампазіцыйнай арганізацыі вучэбных тэкстаў заключаецца ў наступным: стэрэатыпнасць, паўтаральнасць, стандартызаванасць структуры, маўленчых формул дазваляе засвоіць будову эталоннага вучэбнага тэксту, прадказвае прыёмы працы з тэкставай інфармацыяй. Сістэма эталонных вучэбных тэкстаў падручніка, забяспечаная адпаведным метадычным інструментарыем, забяспечвае мэтанакіраванасць працэсу фарміравання тэкставых уменняў. Структурна-кампазіцыйныя кампаненты вучэбнага тэксту маюць устойлівае функцыянальнае прызначэнне. Выяўленне залежнасці структуры ад пазнавальна-камунікацыйнай задачы тэксту бачыцца актуальным аспектам метадычнай арганізацыі працы з тэкстам.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. **Гальперин, И. Р.** Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Либроком, 2009. – 144 с.
2. Беларуская мова : вуч. дап. для 10 класа / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : НІА, 2009. – 256 с.
3. Беларуская мова : вуч. дап. для 11 класа / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : НІА, 2010. – 256 с.
4. **Страхова, В. Л.** Сопоставительная прагматика учебного текста : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : 10.02.19 / В. Л. Страхова ; Воронежский гос. ун-т. – Воронеж, 2004. – 18 с.
5. **Вейзе, А. А.** Реферирование текста / А. А. Вейзе. – Минск : БГУ им. В. И. Ленина, 1978. – 126 с.

Паступіў у рэдакцыю 16.12.2014 г.

Кантакты: (+375 29) 296-28-82 (Васюковіч Людміла Сяргеёўна)

Summary

Educational text is characterized by a certain subject matter as well as by a specific structural and compositional integrity, realized in such categories as completeness, divisibility, coherence. The structural and semantic means that help to foresee the content of linguistic information are the title, the beginning, the conclusion, the key terms, the pragmatic text components. The pragmatic components serve to build a dialogue with a reader. The verbal arrangements of structural and semantic parts of a reading text are determined by the peculiarities of teaching tasks focused on the scientific and rational presentation of the material.